

Varsinkin kemiläiset olivat jo 1930-luvulta asti väittäneet rovaniemelaisten elävän vain toistensa paitoja pesemällä ja pilaamalla siten alajuoksulla asuvienkin vesiä. Mutta vasta sodan jälkeen Rovaniemi muuttui pääosaltaan hallinnon, kaupan ja matkailun palveluilla eläväksi.

Asutustoimintaa ja rakentamista 1960-luvun puoliväliin saakka

Maanhankintalain ja vuonna 1958 säädetyin maankäyttölain mukainen asutustoiminta jatkui Rovaniemellä jälleenrakentamisen jälkeenkin voimakkaana 1960-luvun puoliväliin asti. Uudet asutusalueet perustettiin kunnan eteläosiin Kilvenaavalle ja Haukitaipaleeseen. Kaikkiaan Rovaniemelle perustettiin maankäyttölain perusteella lähes 200 uutta tilaa ja liki 900 tilalle annettiin lisämaita. Erityisesti

maidontuotanto kasvoi, kun samalla luovuttiin metsälaitumista ja luonnonniityistä ja karja uusittiin tuottoisammilla roduilla.

Sodan jälkeen käynnistynyt Kemijoen rakentaminen voimantuotantoon lisäsi myös Rovaniemen väestöä. Petäjäskosken voimalaitoksen rakentaminen aloitettiin vuonna 1953 ja se saatiin valmiiksi 1957. Sitä seurasivat Rovaniemen alueella Pirttikoski 1956–59, Valajaskoski 1957–60, Permantokoski 1960–61 ja Vanttauskoski 1967–72. Erityisesti Petäjäskosken ja Pirttikosken työmaat synnyttivät läheisyyteensä monituhantiset yhdyskunnat. Maalaiskunnassa rakennustoiminnan työvoima liki kymmänkertaistui 1960-luvun aikana.

Suomeen ei oltu perustettu itsenäisyyden aikana yhtään kaupunkia. Tammikuussa 1959 säädettiin lakeja, joilla helpotettiin kauppaloitten muuttumista ns. uusiksi kau-

pungeiksi. Valtiovallan suositeltua Rovaniemikin haki kaupungiksi. Muutos tapahtui 1.1.1960 ensimmäisten ns. uusien kaupunkien joukossa.

Taloudellinen aktiivisuus sai aikaan voimakkaan muutovirran varsinkin keskusta. Kaupungin muuttovoitto oli 1960-luvun alkupuoliskolla yli 2700 henkeä, kun taas maalaiskunnan muuttotappio oli jo tuolloin 1900 henkeä.

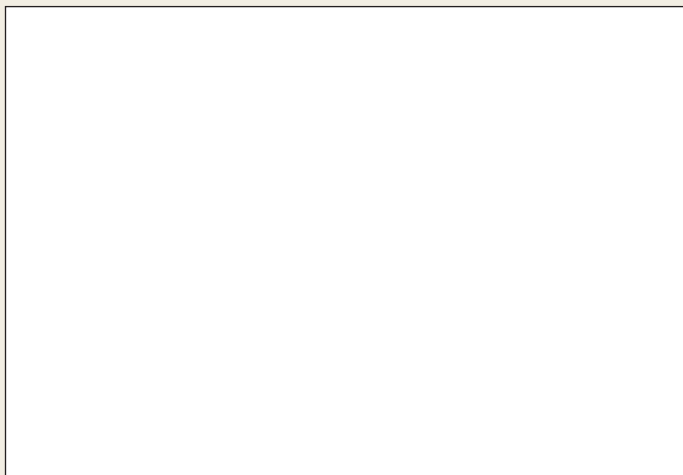
Suuren murroksen aika 1965–75

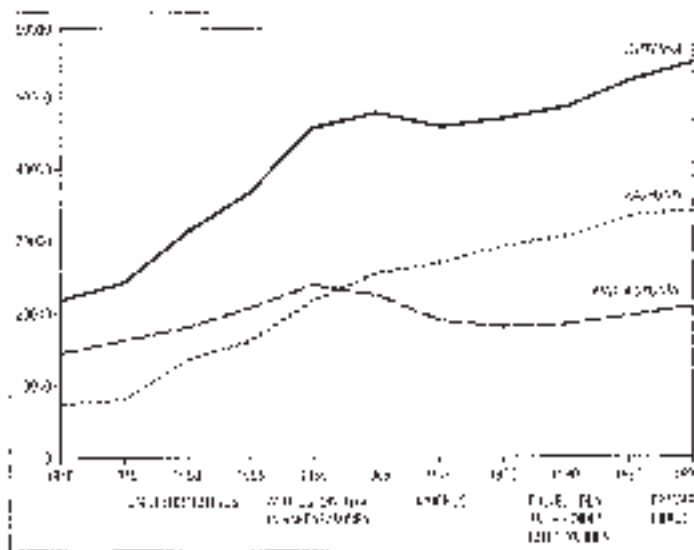
1960-luvun loppu oli koko Lapissa suuren murroksen aikaa, ja sitä se oli myös Rovaniemellä. Maatalouspolitiikan nopea täyskäännös uusia tiloja perustavasta tuotantoa rajoittavaksi sai yhdessä metsätöiden koneellistumisen kanssa aikaan voimakkaan muuttoliikkeen maaseudulta Etelä-Suomen teollisuuskeskuksiin ja Ruotsiin. Rovaniemen maalaiskunnassa maa-metsätalousväestön osuus laski vuoden 1960 50 %:sta vuoteen 1980 mennessä 21 %:iin.

Myös voimalaitostöitten muutos vähemmän ihmistyövoimaa vaativaksi ja sittemmin loppuminen vaikutti samaan suuntaan. Vuonna 1960 sekä kaupungin että maalaiskunnan työvoimasta oli 18–20 % rakennustöissä, mutta vuonna 1980 enää 10 %. Maalaiskunnan muuttotappio 1965–75 olikin peräti 4600 henkeä. Se laski kunnan väkiluvun vuoden 1960 23 000:sta 18 000:een vuonna 1975.

Palvelutoiminnot ja hallinto olivat alkaneet laajentua jo

Rovaniemi jälleenrakennettiin nopeasti. Valtakatua talvella 1958, oikealla uusi kauppatalo.

Sodan jälkeen kauppalan, vuodesta 1960 kaupungin, väkiluku on noussut jatkuvasti. 1960- ja 1970-luvun rakennemuutoksen jälkeen maalaiskunnankin väkiluku on alkanut uudelleen kasvaa, pääasiassa kaupungin lähiöiden ansiosta.

1960-luvulla. Valtion piirihallinto lisäsi kaupungissa työpaikkoja, samoin voimakkaasti kasvava ammatillinen koulutus. Kunnallishallinnossa sekä terveydenhoito, sosiaalitoimi että koulutoimi laajenivat nopeasti. Vuonna 1970 Rovaniemelle siirtyi Kokkolasta ilmatorjuntapateristo ja 1973 Luonetjärveltä Hämeen lennosto Lapin lennostoksi.

Kaupungin muuttovoitto oli 1965–75 yhteensä 2500 henkeä, mutta se ei kuitenkaan kyennyt korvaamaan maalaiskunnan väestökatoa. Väestö siirtyi kaupunkiin osittain tunnesyistä. Monet maa-

laiskunnassa työssä olevat, mm. useat peruskoulujen opettajat, hakeutuivat asumaan kaupunkiin, jossa saattoi sulautua suurempaan joukkoon tarvitsematta kantaa koko aikaa esikuvaihmissen roolia.

Palvelujen ja lähiöiden kehittymisen aika 1975–85

Seuraavan 10-vuotisjakson aikana palvelut kehittyivät edelleen voimakkaasti, ja niiden työpaikkalisäys alkoi tuntua myös maalaiskunnassa. Vaikka kaupunki saikin levitettyä rajojaan sekä Vennivaaraan että Kursunkiin päin ja rakensi uusia asuinalueita Ounasrinteelle, Pöykkölään ja Vennivaaraan, rakentamisen painetta riitti myös kaupungin liepeille maalaiskunnan puolelle. Saarenkylä ja Ylikylä, osittain myös Niskanperä alkoivat muodostua yhä enemmän keskustassa työssä käyvien asuinpaikoiksi.

Rovaniemen valtakunnallista asemaa korosti kaksi tärkeää tapahtumaa: Rovaniemen hovioikeus aloitti toimintansa toukokuussa 1979 ja Lapin korkeakoulu syksyllä 1979 muuttuen yliopistoksi joulukuussa 1990. Kaupunki panosti voimakkaasti kulttuuritoimintaan mm. rakenta-

Rovaniemi on säilyttänyt jatkuvasti asemansa Peräpohjolan ja Lapin kaupallisena keskuksena. Kuvassa arkkitehtien Ola Laihon, Mikko Pulkkinen ja Ilpo Raunion suunnittelema Sampo-keskus.

Syksyllä 1979 aloittanut Lappin korkeakoulu muuttui yliopistoksi joulukuussa 1990. Jo 1987 se oli päässyt omiin tiloihinsa, jotka rakennettiin Rantavitikalle entisille pappilan maille. Kuva yliopiston avajaisista.

mallalla Lappia-talon, kunnallistamalla teatterin ja perustamalla maakuntamuseon ja kaupunginorkesterin.

Palveluammateissa toimivien osuus kasvoi kaupungissa vuoden 1960 29 %:sta vuoteen 1980 mennessä 40 %:iin ja maalaiskunnassa 11 %:sta 34 %:iin ohittaen 1980-luvun lopulla jopa kaupunginkin palveluvaltaisuuden. Kaupungin muuttovoitto oli 1975–85 liki 1100 henkeä, mutta muuttui 1980-luvun jälkipuoliskolla jo 700 hengen muuttotappioksi. Maalaiskunta muodostui tällä jaksolla liki 500 hengen ylijäämällä uudelleen muuttovoiton kunnaksi, joka 1980-luvun jälkipuoliskolla kykeni kilpailemaan uusista asukkaista niin tehokkaasti, että sen muuttovoitto ylitti silloin 700 henkeä, pääosin lähiöasutuksen ansiosta.

Epävarmuuden aika edessä?

Vielä 1990-luvun alussa kaupungin suurin työnantaja oli valtio, jonka virastot ja laitokset tarjosivat lähes 3400 työpaikkaa. Julkisen hallinnon roolia korostivat lisäksi kaupunki itse (2100 työpaikkaa) sekä sairaanhoidon ja ammatikoulutuksen suuret kuntayh-

tymät. Maalaiskunnan puolelta kunta oli itse suurin työnantaja (1200 työpaikkaa), ja sielläkin puolustusvoimat ja Murolan sairaala korostivat julkisen sektorin työllistämismerkitystä.

Koko sodan jälkeisen ajan työvoimasta oli teollisuuden työpaikkoja noin 10 % ja liikenteen työpaikkoja 10 %. Kauppakaan ei matkailun pirstävästä vaikutuksesta huolimatta ole kyennyt enää luomaan merkittävästi uusia työpaikkoja. Kun paineet julkisen

Kaupunki panosti 1970-luvulla voimakkaasti kulttuurin kehittämiseen muun muassa Alvar Aallon suunnittelemassa kulttuuri- ja hallintokeskuksessa. Vasemmalla kirjastotalo (1964–65), takana Lappia-talo (1975), johon sijoittuivat teatteri, maakuntamuseo, musiikkiopisto ja yleisradio.

sektorin keventämiseen ovat suuret, sen suuri rooli muodostaa melkoisen riskitekijän.